

سر آغاز معارف

ترجمه و شرح

شرح بداية المعارف

آیت الله محسن خراسانی

جلد دوم

ترجمه و شرح

کاظم میکانیلو

انتشارات آیت اشراق

خرازی، محسن، ۱۳۱۵ - شارح.
[بدایه المعارف الالهیه فی شرح عقائد الامامیه. فارسی]
سرآغاز معارف: ترجمه و شرح، شرح بدایه المعارف آیت الله
محسن خرازی/ به شرح محسن خرازی: مترجم کاظم میکانیل لو. -
قم: آیت اشراق، ۱۳۹۰.

۵۱۷ - ۲ ج.

۵۴۴ - ۱ ج.

شابک دوره: ۳ - ۶۲ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک ج ۱: ۹ - ۶۰ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک ج ۲: ۶ - ۶۱ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.
نمایه.

۱. مظفر، محمدرضا، ۱۹۰۴ - ۱۹۶۴ م. عقائد الامامیه - نقد
و تفسیر. ۲. کلام شیعه امامیه. ۳. شیعه امامیه - عقاید. الف.
مظفر، محمدرضا، ۱۹۰۴ - ۱۹۶۴ م. عقائد الامامیه. شرح. ب.
میکائیل لو، کاظم، مترجم. ج. عنوان. د. عنوان: شرح بدایه المعارف الالهیه
فی شرح عقائد الامامیه فارسی. ه. عنوان: عقائد الامامیه. شرح.
۷۰۴۲۲۳ ج ۱ م ۵/۱۱۷۱ BP ۲۹۷/۴۱۷۲

۱۳۹۰

آیت اشراق

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، شماره ۸۶

تلفن: ۷۷۴۴۶۵۰ - ۲۵۱۰

فقط پیام کوتاه: ۰۹۳۷۳۹۷۱۹۵۴

www.eshraqco.com

سرآغاز معارف - جلد دوم

ترجمه و شرح

شرح بدایه المعارف

مؤلف: آیت الله محسن خرازی

ترجمه و شرح: کاظم میکانیل لو

* چاپ طه (م) * لیتوگرافی: جوادالانتمه * شمارگان: هزار جلد * نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۰

شابک ج ۱: ۹ - ۶۰ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸   شابک ج ۲: ۶ - ۶۱ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک دوره: ۳ - ۶۲ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

فهرست مطالب

۵۶۳	بحث شرور و اختلافات و بیان مطالب و نکات مهم
۵۶۳	قائلین به عدالت شرور را به خداوند نسبت نمی‌دهند
۵۶۴	حسن و قبح اگر عقلی باشند شرور را نافی هستند
۵۶۴	رابطه قضا و قدر با شرور و اختلاف
۵۶۴	از مسائل مربوط به باب شرور و اختلافات، اضلال و هدایت می‌باشد
۵۶۵	نسبت اضلال به خداوند بالعرض می‌باشد
۵۶۵	برهان نظم وجود هر شری را نفی می‌کند
۵۶۶	کلام زنوزی در این باب
۵۶۷	وجود صرف و محض وجود متصف به شر نمی‌شود به هیچ وجه
۵۶۸	تقسیم خیر و شر به حقیقی و اضافی
۵۶۹	اکثر بودن خیر و قلت شر
۵۷۱	فرمایش مدرس زنوزی
۵۷۱	وجود جهنم آیا خیر است یا شر
۵۷۲	کلام لاهیجی در این باب
۵۷۳	فرمایش میرداماد استاد ملاصدرا
۵۷۴	تبیین این که ماهیت اشیاء بما هی نه خیراند و نه شر
	تضاد و شرور و اختلافات حاصل از تضاد مجعول بالعرضند و این که شر در
۵۷۵	مفارقات عقلیه و ذوات کریمه قدسیه محقق نیست
۵۷۶	واجب الوجود بذاته خیر محض و محض خیر است

۵۷۷	.....	افسام شرّ در کلام شیخ الرئيس
۵۷۸	.....	بحث شرور و اختلافات اختلافی است
۵۷۹	.....	جواب سه گانه در استدلال این سه طایفه
۵۷۹	.....	شرور در عالم قلیل اند
۵۸۱	.....	اسناد شرور اضافی به خداوند صحیح می باشد
۵۸۱	.....	شرور و اختلافات از دیدگاه عرفاء به حقّ
۵۸۲	.....	فرمایش ابن عربی درباره شرور
۵۸۳	.....	تحقیق در ثنویت مجوس
۵۸۶	.....	کیفیت دخول شرور در قضای الهی
۵۸۸	.....	بحث حول الشرور و الاختلاف
۵۸۹	.....	بحث شرور و اختلافات به بیان شارح و طرح سؤال و جواب از آن
۵۹۰	.....	پاسخ اجمالی
۵۹۱	.....	فرمایش علامه طباطبائی
۵۹۲	.....	فرمایش شیخ الرئيس
۵۹۳	.....	نظام اتم و احسن بوده و خداوند به آن علم دارد
۵۹۳	.....	نوع تعلّق علم الهی به موجودات و نحوه آن
۵۹۴	.....	و اما جواب التفصیلی فمتعدد
۵۹۵	.....	جواب تفصیلی به شبهه اول بحث شرور اختلافات
۵۹۶	.....	بر وجود، شر اطلاق نمی شود
۵۹۸	.....	کلام محقق خواجه نصیرالدین طوسی مؤید جواب حکما می باشد
۵۹۹	.....	سخن محقق دوانی پیرامون شر
۶۰۰	.....	شرح مترجم مر کلام محقق طوسی رحمه الله را
۶۰۴	.....	توضیح فرمایش طوسی به فرمایش حسن زاده آملی
۶۰۶	.....	ضرورت وجود شیطان و نفس اماره
۶۰۷	.....	شرح عبارت شیخ طوسی از لما فرغ
۶۱۰	.....	مراد از شرّ بالعرض چیست؟

۶۱۱	مثال برای شرّ بالعرض
۶۱۲	مراد از شرّ بالذات چیست؟
۶۱۴	بیانی دیگر دربارهٔ مذهب ثنویه از کتاب اللوامع الهیه
۶۱۵	فرمایش صاحب لوامع الهیه
۶۱۸	نقل کلام محقق طوسی رحمته الله
۶۱۸	نقل کلام برخی از بزرگان مبنی بر این که شرّ امر وجودی است
۶۱۹	جواب از عقیدهٔ فوق
۶۲۰	اشکال بر جواب فوق
۶۲۰	جواب
۶۲۰	نقد و بررسی پاسخ مذکور
۶۲۳	دومین پاسخ تفصیلی در ردّ حقیقی بودن شرور
	سخن ارسطو در مورد شروری که در عالم مادی قرار دارند در تأیید سخن ماکه شرور
۶۲۴	از لوازم عوالم ماده است
۶۲۵	آیا وجود شرور و آفرینش آنها مقصود بالتبع اند یا بالعرض؟
۶۲۷	جواب تفصیلی سوم از شبههٔ شرور
۶۲۸	ادامهٔ فرمایشات شهید مطهری
۶۲۹	نظریهٔ شارح دربارهٔ فرمایش شهید مطهری
۶۳۲	جواب چهارم از جواب‌های تفصیلی
۶۳۳	افراد در یک نظر کلی در رابطه با شرور سه دسته‌اند
۶۳۵	پدیده‌های ناگوار در زندگی طبیعی منافق عدل و حکمت خداوند نیست
۶۳۷	جواب پنجم از شبههٔ شرورات
۶۴۲	خلاصهٔ بحث در شرور و اختلافات
۶۴۳	شبهات در رابطه با این باب
۶۴۴	جواب ششم در حلّ شرورات
۶۴۴	برخی از شرورات از لوازم عالم مادی‌اند و مؤید روایی
۶۴۶	شرح نویسنده بر کلام شارح

۶۴۶	..... بعضی از شرور از عدم التفات به احکام نکاح و غیره نشأت می‌گیرد
۶۴۸	..... خداوند ظلم نمی‌کند
۶۵۰	..... شبهه‌ای دیگر و جواب از آن
۶۵۰	..... نیت عمل خیر، خیر می‌باشد و ثواب
۶۵۲	..... جواب هفتم از شرورات
۶۵۲	..... بعضی از شرورات جزای اعمال می‌باشد
۶۵۳	..... مؤید روایی
۶۵۵	..... اضلال تکوینی و اضلال تشریعی
۶۵۶	..... حیوانات نیز مجازات می‌شوند
۶۵۹	..... اخباری که وجود شرورات را جواب می‌دهند
۶۵۹	..... سرّ آزمایش الهی در حق معصومین
۶۶۰	..... آزمایش در انبیاء برای اوتقاء مقام آن‌هاست
۶۶۰	..... منظور از طلب مغفرت حضرت ختمی مرتبت
۶۶۱	..... رفع توهم و اشکالی در مقام
۶۶۲	..... اولیاء و انبیاء بیشتر از دیگران مورد آزمایش‌اند
۶۶۷	..... عقیدتنا فی التکلیف
۶۶۷	..... مطالب قابل توجه قبل از ورود به بحث تکلیف
۶۶۷	..... وابسته بودن این باب به مبحث عدالت الهی
۶۶۸	..... اعتقاد صحیح به عدالت جبر و تفویض را نفی می‌کند
۶۶۸	..... اگر تکلیف باشد، ارسال رسل صحیح خواهد بود
۶۶۸	..... مکلف کیست؟
۶۶۹	..... تکلیف در هر عالمی طبق اقتضای آن عالم می‌باشد
۶۷۰	..... عدالت در تشریع اقتضای تکلیف نمودن بندگان می‌باشد
۶۷۰	..... طرق ایصال تکلیف به مکلفین
۶۷۱	..... حُسن تکلیف شرعی
۶۷۱	..... دلیل حُسن شرعی داشتن تکلیف در کلام محقق لاهیجی

۶۷۲	تکلیف در لغت و اصطلاح
	مطلب دهم: در معنای حکم و رابطه آن با تکلیف و ایضاً معنای حق و رابطه آن
۶۷۳	با تکلیف
۶۷۵	عقیدتنا فی التکلیف
۶۷۶	عقیده شیعه در رابطه با تکلیف
۶۷۷	بسط کلام علامه مصنف توسط نویسنده
۶۷۹	ویزگی‌های مکلف
۶۸۰	دلیل معنون نشدن بعضی از شرایط تکلیف
۶۸۱	شرایط حسن تکلیف
۶۸۱	شرایط خود تکلیف
۶۸۲	شرایط مکلف به و یا متعلق تکلیف
۶۸۳	شرائط مکلف (اسم فاعل) یعنی خداوند
۶۸۳	شرائط مکلف به صیغه اسم مفعول
۶۸۴	وجه نامگذاری تکلیف که چرا به تکلیف، تکلیف گفته‌اند
۶۸۵	تکلیف از صیغه امر انتزاع می‌شود
۶۸۷	ذیل تکمیلی: در تعریف اصطلاحی تکلیف
۶۸۹	مسئول بودن کسی که در کسب احکام مقصر بوده و فرمایش شیخ انصاری
۶۸۹	دلیل این که جاهل مقصر معذور نیست
۶۹۱	دلیل چهارم بر عدم معذورت جاهل مقصر
	شرح عبارت شیخ انصاری در ادله چهارگانه در عدم معذورت جاهل با
۶۹۲	عدم فحص
۶۹۴	اشکال در دلیل عقلی و جواب از آن
۶۹۵	دلیل پنجم بر عدم معذورت جاهل مقصر
۶۹۷	عقاب شرع مکلفین را به خاطر ترک واقع می‌باشد نه به ترک یاد گرفتن
۶۹۸	در شبهات بدویه قبل از برائت فحص و جست‌وجو لازم است
۶۹۹	عقیده مشهور: عقاب بر ترک واقع است

۶۹۹	توضیح عقیده مشهور
۷۰۲	منظور از این که عقاب بر مخالفت واقع است نه ترک تعلّم
۷۰۳	تقسیم لطف الهی به دو قسم
۷۰۴	لطف معنای لغوی و اصطلاحی آن
۷۰۴	اقسام لطف به اعتباری دیگر
۷۰۵	وجوب لطف بر خداوند و اختلاف آراء
۷۰۶	آیا لطف واجب بر خداوند است یا از او واجب است؟
۷۰۶	فرمایش صاحب گوهر مراد لاهیجی
۷۰۸	فرمایش ملاهادی سبزواری
۷۰۹	تکالیف شرعیه تابع مصالح اند
۷۱۰	شرح عبارت علامه مصنف از قلم نویسنده
۷۱۳	بیان منظور علامه حلی در باب وجوب لطف
۷۱۴	فرمایش علامه حلی مانع اغیار نیست
۷۱۵	توجیه فرمایش علامه حلی
۷۱۵	کلام محقق لاهیجی در رابطه با وجوب لطف
۷۱۷	جواب دیگر از اشکال فوق
۷۱۷	نقد و بررسی جواب فوق الذکر
۷۲۰	تحریر محلّ نزاع در نوع وجوب لطف
۷۲۰	جواب و ردّی که گذشت از نظر شارح صائب نیست
۷۲۳	اقتضای ذات حق لطف بر بندگان می باشد
۷۲۳	تکلیف از طرف خداوند متعال لطف است
۷۲۵	طریق علامه مظفر در معنای لطف و اثبات آن بر طریق دیگر متکلمان ترجیح
۷۲۶	دلیل ترجیح قول مصنف بر قول متکلمان درباره تکلیف
۷۲۷	فصل و وصل
۷۲۸	لطف بر بندگان همیشگی است
۷۲۹	گناه بندگان موجب قطع لطف نمی شود

۷۲۹	اشکال و جواب از آن
۷۳۱	عقیدتنا فی القضاء و القدر
۷۳۱	عمومیت بحث قضا و قدر و ثمره فهم صحیح آن
۷۳۱	رابطه قضا و قدر با عدالت الهی
۷۳۲	مذاهب سه گانه در این باب
۷۳۲	دلیل صائب نبودن نظریه اشعری و تفویضی
۷۳۳	اما بیان وحدت وجود
۷۳۷	آیات داله بر وحدت وجود و سریان وجود در ممکنات
۷۳۷	روایات داله بر وحدت وجود و سریان او در موجودات
۷۳۸	شمول قدرت الهی
۷۴۰	فهم صحیح اختیار در بندگان
۷۴۱	فرمایش شیخ الرئيس
۷۴۲	ادله وجود اختیار در اسنان
۷۴۳	نقد نظریه جبریون
۷۴۴	دفع توهم از عبارت فصوص فارابی
۷۴۴	اطلاق قضا و قدر و معانی آن
۷۴۶	جبر در حیوانات نیز جاری نیست
۷۴۶	اثر اخلاقی و اعتقادی سه مذهب جبر، تفویض، امر بین الامرین
۷۴۸	اسم جبار و صفت آن در خداوند به معنای جبر نیست
۷۴۹	تدبر کافی در روایات این باب لازم است
۷۴۹	فهم صحیح مباحث طینت ما را در فهم صحیح قضا و قدر کمک خواهد نمود
۷۵۱	جواب از احادیث طینت
۷۵۱	جواب از روایات طینت
۷۵۳	جواب سبزواری از احادیث طینت
۷۵۵	جبریون و مفوضه آیا مسلمانانند یا نه؟ نظریه مترجم این سطور
۷۵۷	تفصیل در مسئله

۷۵۸	معرفت نفس یکی از بهترین راه‌های شناخت مسئله خلق اعمال.....
۷۵۹	عقیدتنا فی القضاء و القدر .....
۷۶۰	عقیده امامیه در مورد قضا و قدر الهی.....
۷۶۱	ذیل تکمیلی در شرح مذهب جبریون .....
۷۶۲	فرمایش زنوزی صاحب بدایع الحکم .....
۷۶۳	ذیل تکمیلی دوم در تبیین مذهب جبر .....
۷۶۵	دفع اشکالی از طرف مترجم.....
۷۶۶	نفی سببیت از جانب جبری‌ها .....
۷۶۶	اشکال بر نظریه فوق .....
۷۶۶	انکار سببیت خلاف وجدان است .....
۷۶۷	تزامم در مادیات وجود سببیت را گواه است .....
۷۶۸	مؤید شرعی بر وجود سببیت .....
۷۶۹	ذیل تکمیلی در ذکر تأثیر اسباب و وسائل در فعل و ایجاد .....
۷۷۳	استدلال اشاعره بر مذهب جبر .....
۷۷۳	چگونگی استدلال اشاعره .....
۷۷۵	نقد و بررسی استدلال نظریه فوق.....
۷۷۶	مثالی در مورد نفس برای فهم صحیح امر بین الامرین .....
۷۷۷	توضیح فرمایش خواجه نصیرالدین طوسی .....
۷۷۹	اشکالی در این مقام و جواب از آن .....
۷۸۱	ادامه فرمایش شارح .....
۷۸۱	معنای اختیار در مذهب امامیه .....
۷۸۲	نقد چهارم بر استدلال اشاعره .....
۷۸۳	شبهه .....
۷۸۳	خواهش‌های باطنی علت ایجاد اراده در انسان نیست .....
۷۸۴	شرایط اجتماعی علت تأمه در اختیار انسانی نیستند .....
۷۸۶	استدلال اشاعره در مدّ عایشان به علم الهی .....

۷۸۶	جواب از استدلال فوق
۷۸۷	نظریه کسب
۷۸۷	ذیل تکمیلی در نظریه کسب
۷۸۸	فرمایش ابن عربی
۷۹۰	ذیل تکمیلی ثانی در بیان کسب و شرح آن
۷۹۱	اشکال پنجم بر قول اشاعره
۷۹۲	فرمایش حضرت موسی بن جعفر و توضیح آن
۷۹۴	اشکالی دیگر بر قول اشاعره
۷۹۴	کلامی دیگر در ردّ جبر به نقل از بدایع الحکم مرحوم زنوزی
۷۹۵	معنای امر بین الامرین به فرمایش ملاصدرا
۷۹۸	عقیده مفوضه از دیدگاه مصنف (محمدرضا مظفر)
۷۹۹	عقیده معتزله از دیدگاه شارح محرم در باب قضا و قدر
۸۰۰	نقد و بررسی قول معتزله
۸۰۲	ذیل تکمیلی اول در تفویض به نقل از حکمت نامه شرح منظومه سبزواری
	ذیل تکمیلی دیگر در توضیح جبر از کتاب «خیر الأثر در ردّ جبر و قدر» حسن زاده
۸۰۳	آملی - حفظه الله
۸۰۶	اشکال سوم بر مفوضه
۸۰۶	مؤید روایی اشکال سوم بر مفوضه
۸۰۷	جواب و اشکال چهارم بر مفوضه
۸۰۷	اشکال پنجم بر مفوضه
۸۰۸	ذیل تکمیلی در جواب پنجم بر استدلال مفوضه
۸۱۰	اخبار نظریه جبريون را ردّ می کند
۸۱۱	شبهه و جواب از آن
۸۱۲	نظریه شیخ مفید در باب تفویض
۸۱۴	نقد سخن شیخ مفید
۸۱۴	دفاع نویسنده این سطور از فرمایش شیخ مفید

۸۱۵	توجیه کلام شیخ صدوق؛ و دفع اشکال وارده بر ایشان
	نقد و بررسی سخن خواجه نصیرالدین طوسی رحمته الله و علامه حلی شارح در تجرید العقاید
۸۱۷	و شرح آن
۸۱۷	اشکال بر سخن فوق
۸۱۹	عقیده شیعه در کیفیت صدور افعال از نظر علامه مظفر رحمته الله
۸۲۲	بررسی سندی روایت «لا جبر و لا تفویض...»
۸۲۳	اخبار مؤید نظریه امامیه
۸۳۵	توضیح روایت فوق از دیدگاه صاحب المیزان رحمته الله
۸۴۰	توضیح روایت یازدهم از منظر شارح محترم
۸۴۴	منظور از قدری در فرمایش نبوی کدام گروه است؟
۸۴۶	نظریه نویسنده
۸۴۸	معنای صحیح امر بین الامرین از منظر مصنف رحمته الله
۸۴۹	دفع توهم و اشکال
۸۵۲	خلاصه‌ای از بحث
۸۵۳	تقریب معنای امر بین الامرین به دو وجه
۸۵۴	نظریه علامه مجلسی رحمته الله در معنای امر بین الامرین
۸۵۶	نقد نظریه علامه مجلسی رحمته الله توسط شارح
۸۵۸	اشکال دوم بر نظریه علامه مجلسی رحمته الله
۸۶۰	اشکال سوم بر نظریه علامه مجلسی
۸۶۱	نقل کلامی به نقل از علامه مجلسی رحمته الله در بحار الأنوار و نقد آن
۸۶۱	نقد کلام مذکور
۸۶۲	معنایی دیگر در رابطه با امر بین الامرین
۸۶۴	فرمایش استاد مطهری در معنای امر بین الامرین
۸۶۵	بحث امر بین الامرین بحث فلسفی و اخلاقی نیست
۸۶۶	نظریه شارح درباره فرمایش استاد مطهری
۸۶۶	تحقیقی تفصیلی در معنای امر بین الامرین

۸۶۸	وجوب فعل از بنده منافات با امکان آن ندارد
۸۶۹	مذهب حکما
۸۷۰	فرمایش شیخ سهروردی زنجانی
۸۷۱	تقریر امر بین الأمرین
۸۷۵	نظریه صدر المتألهین در امر بین الأمرین
۸۷۷	مراد از امر بین الأمرین
۸۷۷	تحقیق در امر بین الأمرین
۸۸۰	اطلاق جبر بر خداوند جایز نیست
۸۸۱	نظریات ائمه شیعه و علمای امامیه
۸۸۲	سخنان اهل بیت عصمت و نبوت و نتیجه بحث
۸۸۶	قضا و قدر سری از اسرار الهی می باشد
۸۸۶	معنای قضا و قدر در لغت و اصطلاح
۸۸۸	معانی دیگر قضا و قدر
۸۸۹	شرح نویسنده
۸۹۱	فرمایش ابن عربی و قیصری
۸۹۳	تقسیمات قضا و قدر
۸۹۳	معانی قضا و قدر به بیانی دیگر
۸۹۵	نقد نظریه شارح از مترجم
۸۹۹	انواع قضا و قدر
۸۹۹	الف: قضا و قدر علمی
۹۰۰	ب: قضا و قدر در مرحله فعل
۹۰۰	قضا و قدر فعلی
۹۰۰	فرمایش علامه طباطبائی
۹۰۲	قضاء از صفات فعلیه است
۹۰۳	نظریه علامه محمد رضا مظفر رحمته الله در مورد قضا و قدر
۹۰۴	شمول تمام اقسام قضا و قدر افعال بندگانه را

۹۰۵	روایاتی که ایمان به قضا و قدر را ترغیب می‌نمایند
۹۰۶	تذکر و تفصیل بعضی از مطالب
	منظور از لوح محو و اثبات که محلّ تقدیر است و مراد از لوح محفوظ که محلّ
۹۰۷	ظهور قضا است، چیست؟
۹۰۸	فرمایش مهدی الهی قمشه‌ای
۹۱۰	قاعده کلیه
۹۱۰	دفع اشکال
۹۱۱	دفع اشکال مابین روایات منافی در این باب (ایمان به قضا و قدر)
۹۱۳	جواب صدر المتألهین به شبهه
۹۱۶	اثرات ایمان به قضا و قدر
۹۱۸	غور در قضا و قدر توییح شده است و روایات آن
۹۲۲	جواب از اخبار نهی از غور در قدر
۹۲۲	جواب دوم از روایات متنافی در این باب
۹۲۴	جواب سوم
۹۲۵	حرمت غور در قضا و قدر، حرمت تکلیفی نیست
۹۲۵	شاهد و مؤید بر این مطلب
۹۲۶	جواب چهارم: جواب شیخ مفید
۹۲۸	اعتقاد اجمالی از نظر مصنف به قضا و قدر و دلایل آن
۹۲۹	نقد و بررسی نظریه علامه مظفر رحمته‌الله
۹۲۹	دفاع نویسنده از علامه مظفر رحمته‌الله
۹۳۱	مقدمه
۹۳۳	بداء در حقایق کلیه و اصول جاری نیست
۹۳۴	اشکال سید جلال‌الدین به روایتی در باب بداء
۹۳۵	درک معنای بداء میسر هر کسی نیست
۹۳۷	عقیدتنا فی البداء
۹۳۷	معنای بداء از نظر مصنف و بیان معانی لغوی آن

فرمایش صدر المتألهین در معنای بداء	۹۳۸
معنای لغوی بداء به تحقیق شارح محترم	۹۳۹
دو معنای صحیح بداء	۹۴۱
سخن علامه مجلسی در بیان معنای بداء و نقد و بررسی آن	۹۴۲
نقد این نظریه	۹۴۳
نقد بر فرمایش علامه محمد رضا مظفر	۹۴۴
رفع اشکال از کلام علامه مظفر رحمته الله	۹۴۵
تویخ از طرف روایات در معنای بداء در صورتی که تغییر و تبدل از آن منظور باشد	۹۴۵
نظریه صحیح در بداء آن چیزی هست که امامیه به آن قائلند	۹۴۸
بداء در تشریعیات نظیر بداء در تکوینیات می باشد	۹۵۰
اقسام بداء	۹۵۱
بداء در ناحیه علم ذاتی محال است	۹۵۲
قسم دوم از معنای بداء بر خداوند محال نیست	۹۵۳
نظریه صاحب المیزان راجع معنای بداء	۹۵۴
ثبوت و نفی بداء بین امامیه اختلاف لفظی است	۹۵۵
دفاع توهمی از روایات بداء	۹۵۷
دو اصل و مطلب کلی در شرح عبارت از مترجم	۹۵۸
روایت مورد استناد علامه مظفر ضعیف و غیر قابل اعتماد است	۹۵۹
فرمایش صدر المتألهین شیرازی	۹۵۹
روایات باب بداء بر سه قسم اند	۹۶۱
رفع منافات بین دو دسته از اخبار بداء	۹۶۳
بداء در مقام فعل الهی واقع می شود	۹۶۴
ثمره اعتقاد به بداء	۹۶۵
فرمایش ملاصدرا در رابطه با آثار ایمان به بداء و نتیجه آن	۹۶۶
شبهه ای در مقام و جواب از آن	۹۶۷

۹۶۸	نقد روایت مذکور
۹۶۹	توضیحی از مترجم در رابطه با عبارت شارح
۹۷۰	اشکالات وارده دیگر بر خبری که از امام صادق علیه السلام نقل شده
۹۷۱	توجیهی برای خبر منقول از امام صادق علیه السلام از طرف شارح
۹۷۲	توجیه شارح مر سخن مصنف و نقد آن
۹۷۳	اشکالی دیگر بر فرمایش علامه مصنف رحمته الله
۹۷۴	شرح حدیث منقول از امام باقر علیه السلام از طرف نویسنده (مترجم)
۹۷۵	تقسیم علم خداوند در فرمایش حضرت امام صادق علیه السلام
۹۷۶	دفاع نویسنده از مصنف رحمته الله
۹۷۷	نکته‌ای در مقام
۹۷۸	تفصیل بین وحی و الهام در بداء از دیدگاه علامه مجلسی
۹۷۹	نقد نظریه علامه مجلسی رحمته الله از دیدگاه شارح محترم
۹۷۹	نقد نویسنده بر شارح محترم
۹۸۰	دفاع نویسنده از علامه مجلسی رحمته الله
۹۸۱	تحریر محلّ نزاع مابین شارح و علامه مصنف و دفاع نویسنده از علامه
۹۸۲	اشکالی دیگر بر نظریه و فرمایش مصنف علامه مظفر رحمته الله
۹۸۳	بدا در مقدرات شب قدر ممکن می‌باشد
۹۸۴	بدا در تقدیرات است نه در قضای الهی
۹۸۴	نسخ قریب به بداست
۹۸۵	ذیل تکمیلی اول در معنای نسخ از نویسنده
۹۸۵	نسخ در آیات قرآنی کم است
۹۸۶	ذیل تکمیلی دوم در نسخ و دفع شبهه یهود
۹۸۷	ذیل تکمیلی آخر در نسخ به نقل از شرح اصول کافی ملاصدرا
۹۸۸	فرمایش شهرستانی در کتاب ملل و نحل
۹۹۱	بررسی فرمایش نظام معتزلی
۹۹۳	شبهه پیرامون نسخ

۹۹۴	.....	جواب شارح محترم
۹۹۵	.....	نسخ عین بداء نیست
۹۹۷	.....	عقیدتنا فی احکام الدین
۹۹۸	.....	احکام الهی از روی مصلحت می باشد
۹۹۹	.....	خداوند چون صاحب لطف است لذا بدون مصلحت حکم نمی کند
۹۹۹	.....	فعلی که در آن مفسده است خداوند به انجام آن امر نمی کند
۱۰۰۱	.....	رابطه بحث این باب با حسن و قبح عقلی
۱۰۰۳	.....	تکلیف بندگان، برای خداوند شهری ندارد
۱۰۰۴	.....	خداوند به گزاف تکلیف نمی کند
۱۰۰۴	.....	در مورد خداوند علت غایی با علت فاعلی یکی می باشد
۱۰۰۶	.....	عقیده اشاعره در مورد علت غایی در افعال الهی
۱۰۰۶	.....	نقد نظریه فوق
۱۰۰۷	.....	بیان معتزله درباره علت غایی در افعال الهی
۱۰۰۷	.....	نقد و بررسی نظریه فوق
۱۰۰۸	.....	نقد جمع اقوال و آراء فوق
۱۰۰۹	.....	ذیل تکمیلی از نویسنده در این باب
۱۰۱۱	.....	نمایه ها